

**LIETUVOS RESPUBLIKOS TRANSPORTO PRIEMONIŲ VALDYTOJŲ CIVILINĖS
ATSAKOMYBĖS PRIVALOMOJO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. IX-378 12 IR 15
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto Įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo Nr. IX-378 12 ir 15 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas siekiant nustatyti efektyvesnį reglamentavimą nustatant už eismo įvykyje, kuriame nežuvo ir nebuvo sužeistas žmogus, padarytą žalą atsakingą asmenį.

Įstatymo projekto tikslas – supaprastinti eismo įvykių įforminimo procedūras, atlaisvinti policijos pajėgas nuo perteklinių funkcijų, susijusių su civiliniais – turтинiais santykiais, vykdymo, sudaryti palankesnes sąlygas greitesniam draudimo išmokų mokėjimui, kai asmuo turтинę žalą patiria eismo įvykyje, kuriame nežuvo ir nebuvo sužeistas žmogus.

Įstatymo projektu siūloma įgaluoti draudikus spręsti, kuriam transporto priemonės valdytojui atsiranda civilinė atsakomybė už žalos padarymą, kai eismo įvykyje, kuriame nežuvo ir nebuvo sužeistas žmogus, dalyvavusių transporto priemonių valdytojai nesutaria dėl eismo įvykio aplinkybių.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgaluoti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Seimo narys Agnė Bilotaitė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – Privalomojo draudimo įstatymas) 12 straipsnyje nurodytos eismo įvykyje dalyvavusių transporto priemonių valdytojų pareigos. Šio straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kokius veiksmus transporto priemonių valdytojai turi atlikti, kai jie sutaria dėl eismo įvykio aplinkybių ir nekviečia į eismo įvykio vietą policijos (eismo įvykio deklaracijoje nubraižyti eismo įvykio schemą, aprašyti eismo įvykio aplinkybes ir kt.). Šio straipsnio 2 dalyje transporto priemonės valdytojui ir pretenziją dėl padarytos žalos teikiančiam asmeniui nustatyta pareiga leisti draudikui ar Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biurui (toliau – Biuras) ištirti per eismo įvykį padarytos žalos priežastis ir nustatyti jos dydį.

Privalomojo draudimo įstatymo 15 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad turtui padarytos žalos dydį nustato atsakingas draudikas arba Biuras, vadovaudamasis įgaliotų asmenų ir (ar) turto vertinimo ataskaitomis, dokumentais, kuriais įrodomos padarytos žalos aplinkybės, faktas ir dydis, nuotraukomis, vaizdo įrašais. Nustatant eismo įvykio aplinkybes ir kaltininko atsakomybę, vadovaujamosi eismo įvykio dalyvių pasirašyta eismo įvykio deklaracija arba šio dokumento skaitmenine kopija, elektronine eismo įvykio deklaracija ar kitu eismo įvykio dalyvių pasirašytu dokumentu apie įvykio aplinkybes arba kompetentingų institucijų išduotais dokumentais apie eismo įvykio aplinkybes. Pagal šio straipsnio 8 dalį, kad būtų įgyvendintas šio straipsnio 3 dalyje nurodytas reikalavimas nustatyti eismo įvykio aplinkybes, kaltininką, Eismo įvykių informacinės sistemos valdytojas ir (arba) Administracinių nusižengimų registro valdytojas per duomenų bazę draudikui ar Biurui pateikia turimą informaciją apie eismo įvykį ir (arba) Kelių eismo taisyklių pažeidimus.

Privalomojo draudimo įstatyme nėra aiškiai suformuluota, kas nustato, kuriam transporto priemonės valdytojui atsiranda civilinė atsakomybė už žalos padarymą, kai eismo įvykyje, kuriame nežuvo ir nebuvo sužeistas žmogus, dalyvavusių transporto priemonių valdytojai nesutaria dėl eismo įvykio aplinkybių, t. y. kas tokiais atvejais nustato eismo įvykio kaltininką.

Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 10 straipsnio 9 dalies 3 punkte nustatyta, kad užtikrindama eismo saugumą policija atlieka ikiteisminį tyrimą eismo įvykių bylose. Šiame įstatyme nenumatytas įpareigojimas policijai tirti eismo įvykius, kuriuose nežuvo ir nebuvo sužeistas žmogus, ir nustatyti eismo įvykio kaltininką.

Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 423 straipsnyje numatyta atsakomybė vairuotojams už sukeltą eismo įvykį tik tais atvejais, kai eismo įvykio metu nežymiai buvo sutrikdyta kitų asmenų sveikata arba eismo įvykį sukėlė neblaivus, apsvaigęs ar neturintis teisės vairuoti asmuo. ANK 426 straipsnyje nustatyta atsakomybė už pasitraukimą iš eismo įvykio, su kuriuo vairuotojas yra susijęs, vietos pažeidžiant Kelių eismo taisykles. Nesant išvardintų aplinkybių, ANK nenumato vairuotojams specialios atsakomybės už sukeltą eismo įvykį. Pažymėtina, kad pagal galiojantį teisinį reguliavimą eismo įvykį sukėlęs asmuo yra iš esmės atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės už Kelių eismo taisyklių pažeidimą dėl kurio įvyko eismo įvykis, kai jis sutaria dėl eismo įvykio aplinkybių su kitu eismo įvykio dalyviu ir užpildo eismo įvykio deklaraciją. Tačiau padaręs tokią pat veiką, tačiau nesutaręs su kitu eismo dalyviu (net ir pripažinęs kaltę), asmuo traukiamas administracinės atsakomybės vien dėl to, kad į eismo įvykio vietą buvo kviečiama policija.

Kauno apygardos teismas 2023 m. kovo 21 d. nutartyje (administracinio nusižengimo byla Nr. AN2-67-493/2023) pažymėjo, kad nuo 2017 m. sausio 1 d., įsigaliojus ANK, nebėra numatyta administracinė atsakomybė už Kelių eismo taisyklių pažeidimą, nulėmusį kitiems asmenims priklausančių transporto priemonių apgadinimą (kai nėra sutrikdoma asmenų sveikata, ir kai eismo įvykį sukelia blaivus ir teisę vairuoti turintis asmuo), todėl administracinės atsakomybės už eismo įvykio sukėlimą klausimas negali būti sprendžiamas. Tarp dviejų eismo įvykio dalyvių kylantis ginčas dėl to, kuris iš jų kaltas dėl eismo įvykio kilimo, ir kuris asmuo turės atlyginti įvykio metu padarytą žalą, yra ginčas dėl šių asmenų deliktinės atsakomybės, tai yra civilinės prigimties teisinis ginčas, kuris turi būti sprendžiamas civilinėmis teisinėmis priemonėmis.

Policijos pareigūnų veiksmus reaguojant į pranešimą apie eismo įvykį, per kurį nežuvo žmogus ir nebuvo sutrikdyta žmogaus sveikata, ir įforminant tokį įvykį, reglamentuoja Policijos pareigūnų veiksmų įforminant neįskaitinį eismo įvykį tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos policijos generalinio komisaro 2023 m. vasario 8 d. įsakymu Nr. 5-V-120 „Dėl Policijos pareigūnų veiksmų įforminant neįskaitinį eismo įvykį tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas). Vadovaujantis Aprašo 4 punktu, kai eismo įvykio aplinkybės neaiškios ar nėra vienas transporto priemonės vairuotojas nesutinka, kad eismo įvykis įvyko dėl jo kaltės, policijos pareigūnas nufotografuoja eismo įvykio vietą, sudaro eismo įvykio vietos schemą, aprašo transporto priemonių apgadinimus ir apgadinimų pobūdį, paima vairuotojų, kitų su eismo įvykiu susijusių asmenų, liudytojų rašytinius paaiškinimus, išsiaiškina eismo įvykio aplinkybes ir nustatęs eismo įvykio kaltininką (-us) atlieka ANK nustatytus veiksmus. Pažymėtina, kad Eismo įvykių informacinės sistemos duomenimis 2023 m. policijos pareigūnai įformino ir tyrė 21 390 eismo įvykių, kuriuose nežuvo ir nebuvo sužeistas žmogus. Per 2024 m. aštuonių mėnesių laikotarpį (sausio-rugpjūčio mėn.) policijos pareigūnai įformino 13 456 tokių eismo įvykių. Tokios policijos funkcijos vykdomas kartu su tyrimu metams kainuoja apie 1 520 000 eurų.

Pažymėtina, kad tokiose valstybėse kaip Liuksemburgas, Nyderlandai, Belgija, Ispanija, Austrijoje, Suomijoje policija atvyksta į eismo įvykio, kurio metu nenukentėjo žmonės, vietą, tik išimtiniais atvejais (pvz., kai reikia reguliuoti eismą). Jei vairuotojai nesutaria dėl aplinkybių ir nepildo deklaracijos, atvykę pareigūnai gali padėti vairuotojams užpildyti deklaracijas arba patys užfiksuoja eismo įvykį. Švedijoje, Nyderlanduose, Austrijoje, Suomijoje, Liuksemburge, Estijoje, Airijoje eismo įvykio kaltininką tokiais atvejais nustato draudimo įmonė, Portugalijoje, Maltoje, Šveicarijoje, Jungtinėje Karalystėje – draudimo įmonė arba teismas. Slovakijoje, Vengrijoje, Rumunijoje, Čekijoje, Slovėnijoje, Serbijoje eismo įvykio kaltininką nustato policija.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siūloma aiškiau reglamentuoti, kas nustato, kuriam transporto priemonės valdytojui atsiranda civilinė atsakomybė už žalos padarymą, kai eismo įvykyje, kuriame nežuvo ir nebuvo sužeistas žmogus, dalyvavusių transporto priemonių valdytojai nesutaria dėl eismo įvykio aplinkybių, t. y. kas tokiais atvejais nustato eismo įvykio kaltininką.

Siūloma, kad, tais atvejais, kai transporto priemonių valdytojai nesutaria dėl eismo įvykio aplinkybių ir kviečia policiją, policija užfiksuotų eismo įvykio vietą ir užfiksuotus duomenis (nuotraukas, schemą ir kt.) perduotų transporto priemonių valdytojų civilinę atsakomybę apdraudusiems draudikams ar Biurui (duomenis įkeliant į Eismo įvykių informacinę sistemą ar kitais būdais), kurie spręstu klausimą, kuriam transporto priemonės valdytojui atsiranda civilinė atsakomybė už žalos padarymą. Toks reguliavimas leistų policijos pareigūnams greičiau įforminti eismo įvykius, atsisakyti su administracinio nusižengimo teiseną susijusių procedūrų (tyrimas, protokolo surašymas, administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimas ir kt.), atlaisvintų policijos pajėgas, kurios galėtų daugiau dėmesio skirti kitoms svarbioms policijos funkcijoms vykdyti. Be to, būtų greičiau sprendžiamas išmokos už eismo įvykio metu patirtą žalą klausimas (nereikėtų laukti policijos atliekamo tyrimo pabaigos ar bylos išnagrinėjimo).

Privalomojo draudimo įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 2 punkte, siūloma nustatyti, kad tais atvejais, kai eismo įvykyje, kuriame nežuvo ir nebuvo sužeistas žmogus, dalyvavusių transporto priemonių valdytojai nesutaria dėl eismo įvykio aplinkybių ir jų nefiksuoja eismo įvykio deklaracijoje ar popieriaus lape (nesant galimybės užpildyti eismo įvykio deklaracijos), policija Lietuvos policijos generalinio komisaro nustatyta tvarka užfiksuoja eismo įvykio vietą ir užfiksuotus duomenis draudikui ar Biurui pateikia Privalomojo draudimo įstatymo 15 straipsnio 8 dalyje nustatyta tvarka ar kitais būdais, t. y. Eismo įvykių informacinės sistemos ar Administracinių nusižengimų registro pagalba arba kitais policijos su draudikais ir Biuru aptartais būdais.

Privalomojo draudimo įstatymo 15 straipsnio 3 dalyje siūloma nustatyti, kad draudikas arba Biuras nustato ne tik padarytos žalos dydį, bet ir kaltininką, kai nesutariama dėl eismo įvykio aplinkybių ir kompetentingos institucijos neatlieka tyrimo dėl eismo įvykio. Draudikams ar Biurui nereikės nustatinėti eismo įvykio kaltininko, kai eismo dalyviai sutars dėl eismo įvykio aplinkybių ir užpildys eismo įvykio deklaraciją arba policija ar kitos kompetentingos institucijos atliks tyrimą ir nustatys eismo įvykio kaltininką. Atitinkamai patikslinamas ir šios dalies antrasis sakinyss, kuriame nustatoma, kuo remiantis nustatomos eismo įvykio aplinkybės, kaltininkas ir kaltininko atsakomybė, įtraukiant į sąrašą kompetentingų institucijų užfiksuotos eismo įvykio vietos dokumentus ir kitus duomenis.

Įstatymo projekte siūloma įpareigoti Lietuvos policijos generalinį komisarą iki įstatymo įsigaliojimo datos priimti įgyvendinamuosius teisės aktus, t. y. atitinkamai pakeisti Aprašą. Siūloma, kad įstatymas įsigaliotų 2025 m. liepos 1 d.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas atlaisvins policijos pajėgas nuo papildomų funkcijų, todėl policija galės skirti daugiau pajėgų kitas svarbias funkcijas vykdyti. Tai gali turėti teigiamos įtakos kriminogeninei situacijai. Neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai įstatymas neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekto įgyvendinimas draudikams ir Biurui nustatys pareigą spręsti civilinę tvarka klausimus dėl turtinę žalą padariusio asmens, kai eismo įvykio, kuriuo metu nežuvo ir nebuvo sužeisti žmonės, dalyviai nesutaria dėl eismo įvykio aplinkybių (kaltės).

Draudikams ir Biurui sprendimui dėl draudimo išmokos priimti nereikės laukti kompetentingų institucijų atliekamo administracinio nusižengimo tyrimo pabaigos ar sprendimų administracinių nusižengimų bylose įsiteisėjimo.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus teikiamą įstatymą kitų Lietuvos Respublikos įstatymų keisti nereikės.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrines lietuvių kalbos normas. Įstatymo projekte nėra naujų sąvokų ir jas įvardijančių terminų.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymui įgyvendinti reikės pakeisti Aprašą.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymui įgyvendinti biudžeto lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant įstatymo projektą konsultuotasi su Policijos departamentu prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Eismo įvykis“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teikia Seimo narė

Agnė Bilotaitė